

ŠTO CRKVA KAŽE O MIRU I ŠTO ČINI ZA MIR?

Roger kardinal Etchegaray, Rim

U srijedu, 19. siječnja 1994, na Papinskom lateranskom sveučilištu održan je studijski susret na temu: *Međunarodna i društvena politika za uspostavu mira*. Susret je, kako na početku reče kardinal Camillo Ruini, upriličen povodom dana posta, u petak 21. siječnja, i Svjetskog molitvenog dana za mir u Bosni, 23. siječnja, a priređuje ga Rimski vikarijat u suradnji s gore spomenutim Sveučilištem i Školom za političku izobrazbu "Caymari". Predavači na susretu bili su senator Beniamino Andreatta, ministar vanjskih poslova Republike Italije, i kardinal Roger Etchegaray, predsjednik Papinskog vijeća *Pravednost i mir*, koji je tom prigodom pristao na razgovor s novinarom Arturoom Cellettijem iz rimskog tjednika "Avvenire-Roma-sette". Predavanje uzoritog Kardinala donosimo u cijelosti, a u nastavku značajnije izvratke iz spomenutog razgovora.

Dragi prijatelji!

Zahvaljujem kardinalu Camillu Ruini,¹ što je, uz pomoć don Leuzzija, priredio ovaj studijski skup, na koji su posebno pozvani studenti i profesori. Riječ je, doista, o izvornom doprinosu koji obogaćuje i oživljuje dvostruku svjetsku inicijativu posta i molitve na svjetskoj razini, što ju je Ivan Pavao II. predložio za mir na Balkanu.

Moj se intervent ne može usporediti a niti može zamijeniti ono što će poslije mene izložiti senator Beniamino Andreatta. Svatko je tu s vlastitom dionicom i s vlastitim glazbenim ključem; ipak trebamo bar pokušati svirati istu simfoniju, simfoniju mira.

Ne možemo se zadovoljiti ponavljanjem čarobne melodije u korist mira. Svima je riječ "mir" na usnama, ali vrlo rijetki su oni koji nose na dlanu sjeme mira.

S moje strane želio bih večeras odgovoriti na dva pitanja: Što kaže Crkva o miru? i Crkvo, što činiš za mir?

CRKVO, ŠTO KAŽEŠ O MIRU?

Moramo priznati da prvi susret s Crkvom nije baš ohrabrujući. Ona nam pred oči stavlja prvu stranicu Biblije s poviješću o Kajinu i Abelu, i kao da nam kaže: Dragi prijatelju, rat nije tek nešto od jučer, mir neće biti sutra! Da ima svađa, kada se uzme u obzir pet milijardi stanovnika na zemlji, to se još da razumijeti. Ali da i tamo gdje žive tri-četiri čovjeka odmah nailazimo na zločin, to je uistinu teško razumjeti. Evo kako je čovjek sazdan, neprestano nam ponavlja Crkva; evo kako smo sazdan svi: potomci jedmog zločinca mogući

¹ Camillo Ruini generalni vikar Njegove Svetosti za Rimsku biskupinu (Vicario di Roma), arhiepiskop Pontifikalne nadbazilike lateranske i Veliki kancelar Papinskog lateranskog sveučilišta.

zločinci, ljudi ne mogu zaboraviti povijest dvaju braće, dvaju mladića, dvojice prvih mladića čovječanstva, od kojih jedan ubija drugoga (Post 4,1-16).

Crkva, kao majka zabrinuta za mir, ne umara se podsjećajući na opomenu prolivene krvi, na mlaz Abelove krvi koji se kroz vjekove neprestano povećava, postavši potokom, rijekom, morem krvi. Izračunato je da od konca drugog svjetskog rata (već je tomu 50-ak godina) svijet nije proživio više od 60 dana stvarnoga mira.

Mi kršćani znademo da je Božji mir puno veći od sitnog mira što ga ljudi nastoje ostvariti međusobno. Znademo da je riječ *shalom*, mir, najbogatija riječ u Bibliji, jedina koja može nasititi čovjeka, jer obuhvaća čitavog čovjeka, dušu i tijelo, čineći ga potpunim, nedirnutim, cjelovitim i u skladu s Bogom, s drugim ljudima, s prirodom i sa samim sobom. Znademo da mir koji je Krist predao u nasljedstvo nije mir svijeta: "Mir vam svoj dajem" (Iv 14,27). Dapače, kaže Isus, mir je to koji donosi "mač" (Mt 10,34), mir koji nas zaraćuje sa svakim lažnim mirom, mir koji je kritika svih drugih oblika mira. Konačno, znademo također - i tu leži naša velika snaga - da nam Krist daje ne samo svoj mir, nego da je on sam "naš mir", kako veli sv. Pavao (Ef 2,14). Ne poznajem riječi u evanđelju koja bi unosila više novine u korist mira od ove, jer uosobljujući u sebi mir, više nego li poruku o miru, Krist od njega čini život.

Ali mir nije isključivo vlasništvo Crkve. Crkva govori svima o miru, radi za mir svih i sa svima. Crkva, prema riječima Ivana Pavla II., postaje glasnicom "moralne savjesti čovječanstva u najčistijem stanju, čovječanstva koje želi mir i treba mir".

Crkva uči o miru isto kao što uči o društvenom, ekonomskom i političkom životu svijeta. Neki umanjuju, čak diskvalificiraju bilo kakvu riječ Crkve o miru, jer je drže nedjelotvornom i beznačajnom.

Ipak, kada se Crkva, npr. u enciklici *Pacem in terris*, poziva na istinu, pravdu, ljubav i slobodu, kao na četiri stupa koji nose zgradu mira, čini mnogo više od jednostavnog pozivanja na pusta načela: to su sveopće vrijednosti, koje mogu da nadahnu odluke i djela, koje vrijede za sve ljude. Je li poruka Crkve nejasna, anakrona, suradnica *status quo* ili plašljivih kompromisa? Zar ne vidimo da ta poruka dodjeljuje Nobelovu nagradu kršćanima tako različitim kao što su Adolfo Perez Esquivel, Majka Terezija i Lech Walesa, da ona potresa najtvrde zabetonirane diktature, da mlade izvodi na najteže putove suradnje?

Nauk Crkve o miru, tako čvrst u svojim temeljima, daleko je od toga da bude nepokretan u svojim primjenama. Zanačajno je da se ni u jednom tekstu II. Vatikanskog koncila ne javlja izraz "pravedni rat", čija je teologija stoljećima hranila misao Crkve. Danas, na razini nuklearnog oružja, rasprava o "pravednom ratu" pomiče se prema govoru o "pravednoj obrani". I Crkva je započela novo i naporno premišljanje o opravdanosti rata.

Mir, koji je nestrpljiv, očekuje pionire da otvore nove putove. Težak je to zadatak, ali znademo u kojem smjeru treba ići. Sve manje možemo za mir raditi oružjem rata. Sve više treba za mir raditi oružjem mira. Sve nas potiče prema tom cilju: i razum i vjera. Apel koji je sve hitniji dolazi nam iz srca evanđelja, iz toga vulkana koji je buknuo Govorom blaženstava.

CRKVO, ŠTO ČINIŠ ZA MIR?

Prije svega, Crkva stavlja u pokret sve svoje sinove. Gradilište mira otvoreno je svima. Na poseban način gradilište je otvoreno mladima, a da se pritom od njih ne čini zasebna kategorija, za službu mira, ali ne više nego i za ostale stvari. Kad je Ivan Pavao II. izrekao slogan "mir i mladi idu zajedno", nije ih želio hvaliti ni potaknuti na avanturu, već je to učinio zato jer je težnja za mirom nešto što im je veoma blisko i jer se budućnost mira nalazi u srcima hodočasnika bez granica. Jednostavno, mladi i mir idu zajedno do te mjere da i stoje i padaju zajedno. Kada umre mir i kad se otvori prostor ratu, mladi su prvi ti koji će ginuti. Vojnička groblja su pšenična polja pokošena prije nego su postala zrela za žetvu. Upravo mladi su ti koji znaju da stvari koje umiru jesu one za koje se više ne umire.

Crkva pokreće i znanstvenike. Još slušam u ušima (bio sam upravo iza njega) svečani poziv Ivana Pavla II. upućen UNESCO-u: "Ja, sin čovječanstva i biskup rimski, obraćam se izravno vama znanstvenici. Upregnimo sve svoje napore da sačuvamo ljudsku obitelj od strašne perspektive nuklearnoga rata!" (br. 22). U tom smjeru upućuje i prodoran krik: "Treba pokrenuti savjesti!", krik u kojem su mnogi vidjeli prigovor savjesti, a kojim bi znanstvenici mogli zaustaviti zamašnjak nuklearne smrti.

Crkva povjerava dužnost mira samim narodima, a ne samo pojedincima. Evo zašto se ona snažno i postojano zauzima, što je premalo poznato, u okrilju bezbrojnih međunarodnih konferencija, na kojima se njezin glas posebno sluša jer nadilazi interese i sukobe koji uznemiruju, a često i onemogućuju takve sastanke. Evo zašto se ona ne umara, premda je svjesna nužnosti reforma, davati poticaje i ohrabrenja Ujedinjenim narodima i njihovim specijaliziranim agencijama.

Ukratko, možemo ustvrditi kako se cjelokupno mirotvorno djelo Crkve rukovodi osnovnim i upornim viđenjem jedinstva ljudske obitelji, sa susljednim implikacijama na etičkom i pravnom području. Crkva ne prestaje istraživati sve dimenzije mira. Mir ima danas i neka nova imena: razvoj, društveno pitanje, međunarodna solidarnost, obrana ljudskih prava. Sve je to jedno. Sve je to međusobno povezano, i najmanji razdor na haljini čovječanstva može razoriti mir. Ivan Pavao II. nas upozorava da je mir "vrijednost bez granica". Mir je nedjeljiv: dijalog Istok-Zapad i solidarnost Sjever-Jug uzajamno utječu jedno na drugo.

Riječ je o pojmovima koji su nam postali familijarni, ali se može dogoditi da se njima prikrije jedna druga stvarnost: sadašnje postojanje ratova, skoro posvuda po svijetu. Ima ratova s prvih stranica novina i onih koji nalaze mjesta među različitim događajima na zadnjoj stranici. Ima ratova na koje se navikavamo, i onih o čijem se postojanju i užasu tek nagađa. Najviše tih ratova nastaje u zemljama Trećega svijeta, gdje pučanstvo neprestano doživljava povećavanje vlastite bijede i gušenje nade u razvoj. Više od dvije trećine sadašnjih sukoba događa se u Africi; nalik su šumskom požaru. Danas, po samoj naravi ovih sukoba, prve žrtve nisu više vojnici, nego civilno pučanstvo, a posebno djeca.

Nedavno sam se vratio iz Burundija gdje je - na nešto manje od 6 milijuna stanovnika - jedne sedmice prošlog listopada bilo pobijeno i masakrirano 100-150 osoba u žestokom etničkom sukobu, a otprilike 800.000 ih se sklonilo u pogranične zemlje.

Moramo biti veoma pozorni i u pogledu trgovine oružjem, poglavito u siromašnim zemljama. U tom smislu, bojim se da se naša mogućnost protesta i naše traženje praktičnih rješenja u suprostavljanju tako niskoj i ciničkoj trgovini umanjila zbog privikavanja ili zbog umora.

Crkva se usuđuje pozivati javno mnijenje da bude svjesno, informirano i budno, zahtjevno u pogledu sebe i da se ne da izmanipulirati jer ništa nije ranjivije od narodnih težnja za mirom. Crkva se ne poistovjećuje ni s jednom posebnom strategijom. Njezina izvornost jest biti odgojiteljica savjesti. Prvi čin odgoja za mir jest informiranje. Suočeni s jednom dokumentacijom iznesenoj u banalnoj ili kaotičnoj formi, treba uporno nastojati da se dođe do ozbiljne informacije glede vrhunskih vojnih, političkih i ekonomskih pitanja. Promicanje mira ne može ostati na zanatlijskom nivou, svedeno na skup plemenitih ideja i na žar dobrih osjećaja. Da se rekne zbogom ratu nije dovoljno reći dobar dan miru.

Mir nije tako jednostavan kako ga srce zamišlja, ali je jednostavniji od onoga što razum može i vjerovati. Suočeni sa složenim i zamršenim problemom skloni smo reći: mir zavisi od puno vještijih ruku nego što su naše. Sigurno mir treba stručnjaka, ali mir je također u rukama svih nas, on ovisi o tisuću malih gesta svakodnevnoga života. Svaki dan, našim načinom življenja s drugima, opredjeljujemo se u korist ili protiv mira. Koliki su danas koje vidimo spremni krenuti u povorke ili potpisati neki manifest, a njihov život odražava samo egoizam i otklon dijaloga? Koliko vidimo kršćana koji od Crkve zahtijevaju da zauzme stavove koje se oni sami ne usuđuju prihvatiti u vlastitom životu?

Konačno, odgajati za mir znači za samu Crkvu provjeru njezina zajedničarskog postojanja. Doista je velika naša odgovornost da svjedočimo crkveno iskustvo, gdje se osobe najrazličitijeg porijekla, ponekad ne bez poteskoća, uče biti pomirene u Kristu, bivajući tako

sposobne promicati, ako ne model, ono barem početak miroljubivih odnosa. Crkva može teško govoriti o miru ako vlastitim životom ne daje i ne prima znakova mira. Crkva treba biti živi odraz bratskoga zajedništva kojemu ljudi teže.

Moram završiti. Prigoda za naš susret jest inicijativa Pape Ivana Pavla II. da dademo svjedočanstvo svijetu da je mir moguć posvuda, tako i na Balkanu.

Dà, mir je moguć ako znademo "bdjeti i moliti" (Mk 14,38). Molitva, čvrsta kao čelik, kada je pročišćena vatrom žrtve i praštanja, jedino je u stanju da prodre sve do srca, tamo gdje se rađaju i čovjekovi osjećaji i strasti .

Dà, mir je moguć, jer odgovara najdubljim težnjama naroda. Njima odgovorni političari ne daju dovoljno riječi; trebaju ih pažljivo slušati i učiniti sve da se prekine s logikom rata koja često prijete da ih zarobi. Čovjek nije sazdan da živi po zakonima džungle.

Dà, mir je moguć i na Balkanu, usprkos svemu što se tamo događa. Za mir međutim treba više hrabrosti nego li za rat. Grešan je propust ostaviti narode da se međusobno istrijebe i očekivati mir kao truo plod iscrpljenja i uništenja.

Dà, mir je moguć, poglavito kada se gleda sa strane naroda Bosne i Hercegovine, narodâ koji ne žele rat, pogotovo pošto su ga gorko iskusili. Ti su narodi bili, sve do posljednjih godina, primjer tolerancije i autentičnog, mada teškog suživota. Pojam "etničkog čišćenja" anakroničan je, dapače, protiv naravi je. Svaki čovjek ima pravo na slobodan život tamo gdje mu je korijenje. Mir zasnovan na trgovanju teritorijem ne može biti trajan. Mir kao plod uspaljenih i izmanipuliranih nacionalizama bio bi lažan mir. Papa nas je netom upozorio na opasnost "obožavanja nacije", kao zavodljivog "novog poganstva", koje vrlo brzo vodi u totalitarizam.

Dà, mir je moguć i nije nikada prekasno da ga ostvarimo. Iako nije moguće poništiti minulu povijest, može se još uvijek preraditi sadašnjost i mijenjati njezin smjer, boreći se protiv fatalizma ili klonuća. Napose mladi ne mogu, krećući se unatrag, ući u društvo koje, da bi živjelo u slozi, treba sve zalihe njihova oduševljenja i njihove domišljatosti.

Dà, mir je moguć, ako međunarodna zajednica, na raznim svojim razinama, ima hrabrosti da potpuno preuzme obvezu da se poštuju ljudska prava, humanitarno pravo kao i međunarodno pravo na kojima utemeljuje svoje postojanje.

Dà, mir je moguć jer je dar Božji. Religije su neodgodivo pozvane na mir. Odgovorni u vjerskim zajednicama imaju zajedničko poslanje mira. To je smisao Svjetskog molitvenog dana, slijedeće nedjelje, kojemu će prethoditi dan posta u petak. Papa vas očekuje u Sv. Petru u nedjelju ujutro.

Europa na Balkanu umire. Od Crkava se napose očekuje da upotrijebe svoje najsvježije snage za mir na Balkanu. U pitanju je mir čitave Europe.

Da, mir u pravdi je moguć, i na Balkanu, i posvuda na svijetu gdje ga ljudi iščekuju. Mir je moguć, Bog ga povjerava u naše ruke.

* * *

A. C.: *Uzoriti gospodine, sada treba dodatnog napora oko izveščivanja o ratu u bivšoj Jugoslaviji. Biskupske konferencije i katoličke dobrotvorne organizacije imaju u tome značajnu ulogu.*

Da, one su i vrlo aktivne na tom području. U Francuskoj, npr. *Secours Catholique* prikupio je 95 tisuća apela za mir u bivšoj Jugoslaviji; neke je od tih probrao i sastavio knjigu, koju je uputio poslanicima, senatorima, predsjednicima nacionalnih društava i Senata, pa i samom predsjedniku F. Mitterandu.

U Njemačkoj su u rujnu 1992, biskupi pozvali sve katolike na djela solidarnosti. Rezultat je bio izvanredan: za kratko vrijeme sakupljena je svota od 30 milijuna DM. Zatim, tu je Austrija.

Od samog početka rata Međunarodni Caritas je pokrenuo sredstva javnog priopćavanja i počevši od 1992, u suradnji s Crvenim križem, organizirao je akciju *Susjed u nevolji*, sakupivši preko 68 milijuna dolara.

A. C.: *A u Italiji?*

I tu su mnogostruke aktivnosti da se na biskupijskoj i nacionalnoj razini informira javno mnijenje. Danas ima oko 60 biskupija koje su pokrenule i ostvarile program bratimljenja s najugroženijim područjima bivše Jugoslavije. Osim toga, u suradnji s talijanskim Crvenim križem i s radio postajom *Rai Due*, Talijanski Caritas pokrenuo je akciju pod naslovom *Trebam te* s ciljem animiranja javnosti u svrhu pomoći.

A. C.: *Uzoriti, u kolovozu 1992. posjetili ste Zagreb, Mostar, Sarajevo i Banju Luku; u svibnju 1993. ponovno ste se vratili u Banju Luku, a u listopadu 1993. u Sarajevo. Čemu ta putovanja?*

Da bih biskupima, vjernicima i svim tamošnjim narodima očitovao potpuno suosjećanje i solidarnost Sv. Oca Pape i čitave Katoličke crkve.

A. C.: *Čega se osobito sjećate iz tih dana?*

Sjećam se npr. susreta s vrhovnim poglavarom svih muslimanskih zajednica bivše Jugoslavije, Reis-ul-ulemom Jakubom Selimoskim. Sjećam se susreta s pravoslavnim zajednicama i njihovim svećenicima, sjećam se posjeta izbjegličkim centrima i bolesnima po bolnicama. Sjećam se tolikih patnja i tolike boli, majčinskih i dječijih suza,

koje još i danas glasno vape za mirom i spokojem. Ne može čovjek ostati indiferentan: čitavo čovječanstvo zahvaćeno je ovim dramatičnim događajima, o kojima ćemo morati odgovarati pred Bogom i pred budućim naraštajima.

A. C.: Recite nam nešto o nedavnom apelu koji Papinsko vijeće Cor Unum upućuje svima odgovornima na području bivše Jugoslavije i u međunarodnoj zajednici.

Dà, nužno je da se učini sve što je moguće kako bi se olakšalo djelovanje organizacija zauzetih na humanitarnom planu, kako onih u sastavu OUN-a tako i drugih ustanova. Nužno je zajamčiti dolazak dobrotvorne pomoći patničkim narodima, bez ikakve razlike.

A. C.: Uzoriti gospodine, možete li u nekoliko riječi orisati dosadašnju pomoć krajevima bivše Jugoslavije?

Do sada je poslano preko 164 milijuna dolara. Ovome treba dodati pomoć koju je *Malteški red* uputio u različite dijelove Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine: 15 tisuća tona različitog materijala u vrijednosti od oko 144 milijuna DM. Ne smije se zaboraviti ni ono što čine udruge milosrđa, Zajednica sv. Egidija, zajednice sv. Vinka Paulskog, mnoge biskupije iz Sjedinjenih Američkih Država i Njemačke. Posebnu pažnju zaslužuje Međunarodna organizacija Crvenog križa. Koliko je doprinijela ublažavanju patnja u zemljama zahvaćenima ratom? Poslanici ove Organizacije redovito posjećuju preko šest tisuća zarobljenika u 67 zatvora. Nadalje, zahvaljujući njezinu zalaganju i dogovorima s trima zaraćenim stranama, 5.604 zarobljenika prebačena su na sigurnija područja. Ali to nije sve. Ona se brine za opskrbu vodom, svježim živežnim namirnicama i lijekovima različitim zatvorima. K tome pridonosi povezivanju i ponovnom susretu raspršenih članova iste obitelji.

A. C.: Ujedinjeni narodi procjenjuju potrebe pučanstva zahvaćenog ratom do slijedećeg lipnja u vrijednosti od 696 milijuna dolara. Prema računu OUN-a izravno je ugroženo oko 4.259.000 osoba, s povećanjem od preko 400 tisuća od ožujka 1993. do danas. Gledajući te brojke, možete li reći da je mir moguć?

Dà, mir je moguć budemo li znali bdjeti i moliti. Da, mir je moguć jer odogovara najdubljim težnjama naroda. Moguć je i na Balkanu, usprkos svemu što se tamo događa. Dà, mir je moguć i nije nikada prekasno za njegovu uspostavu.

(S talijanskog preveo: Marinko Vidović)